

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen sisämarkkinakaupan valvonta 2019

Dnro 241/00.01.02.00.01/2020

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Ruokaviraston raportti
Hyväksytty kesäkuussa 2020

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Hyväksyjä Terhi Laaksonen

Esittelijä Virva Valle ja Kitty Schulman

Lisätietoja Virva Valle

Sisällysluettelo

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3 SUOMEN JA MUIDEN EU:N JÄSENMAIDEN VÄLILLÄ SIIRRETYT ELÄIMET, SUKUSOLUT JA ALKIOT.....	5
4 TOIMINNAN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	8
4.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomeen	8
4.2 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomesta	8
4.3 Puutteiden analyysi.....	8
4.3.1 Puutteiden esiintyminen.....	8
4.3.2 Puutteista aiheutuvat riskit	9
4.3.3 Puutteiden syyt.....	9
5 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	9
6 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	9
6.1 Toimijoiden ja viranomaisten säädösten tuntemuksen varmistaminen.....	10
6.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen.....	10
6.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	10
7 TOIMINNAN RESURSSIT	11
8 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN	11

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAJUUDEN TOTEUTUMISESTA

Sisämarkkinoilla tapahtuvissa eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirroissa lähettäjä sekä lähettävän jäsenvaltion viranomaiset ovat vastuussa siitä, että lähetys täyttää Euroopan unionin lainsäädännön vaatimukset. Tällaisten siirtojen vastaanottaja on ensisijaisesti vastuussa saapuneen lähetyksen tarkastamisesta. Suomessa vastaanottajan on otettava yhteys kunnaneläinlääkäriin, jos lähetys ei täytä lainsäädännön vaatimuksia tai eläimet ovat sairaita. Vastaanottavan jäsenvaltion viranomaiset voivat tarkastaa lähetyksiä pistokokeina tai jos on epäily, että lähetys ei täytä sisämarkkinakaupan vaatimuksia.

Sisämarkkinakaupan valvonnan tavoitteet toteutuivat vuonna 2019. Suomessa ei havaittu uusia saapuneiden eläinten, alkioiden tai sukusolujen mukana tulleita vastustettavia eläintauteja. Toimijoita rekisteröitiin ja heitä ohjeistettiin sisämarkkinatuonnin tai -viennin vaatimuksista ja tarkastuksista. Rekisteröintien yhteydessä paikallisille virkaeläinlääkäreille lähetettiin ohjeistukset tarvittavista tarkastuksista.

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirrot Suomesta toisiin jäsenvaltioihin (sisämarkkinavienti) lisääntyivät jonkin verran verrattuna edelliseen vuoteen. Kunnaneläinlääkärit tarkastivat kaikki lähetykset, jotka edellyttävät terveystodistusta. Määränpäamaissa tehdyt tarkastukset osoittivat, että lähetykset täyttivät pääsääntöisesti lainsäädännön vaatimukset.

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirtoja Suomeen (sisämarkkinatuonti) oli hieman enemmän kuin edellisenä vuonna. Suomeen siirrettyjen erien tarkastuksia raportoitiin TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmään vähemmän kuin edellisenä vuonna. Virkaeläinlääkärit eivät raportoi kaikkia tarkastuksia TRACES-järjestelmään. Ohjeistusta ja koulutusta on tältä osin annettu. TRACES on internetpohjainen Euroopan komission ylläpitämä järjestelmä, joka on kehitetty varmentamaan eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyttä ja valvonta niin jäsenvaltioiden välisissä siirroissa kuin tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista.

Sisämarkkinakaupan valvonnan voidaan kokonaisuutena katsoa onnistuneen hyvin. Merkittävimmän ongelman muodostavat sääntöjen vastaiset lemmikkieläinten, hevosten ja harrastesiipikarjan siirrot, joihin on vaikea puuttua valvonnan keinoin, sillä sisämarkkinakaupassa tarkastukset tehdään määräpaikassa, ei valtakunnanrajalla. Hevosten laittomat siirrot paljastuvat silloin kun niitä ollaan rekisteröimässä Suomessa ja lemmikkieläinten laittomat siirrot eläinlääkäreiden vastaanotoilla. Harrastesiipikarjaa siirretään Suomeen osittain noudattamatta lainsäädännön vaatimuksia. Lemmikkilintujen osalta tavataan myös eläinten ammattimaista salakuljetusta kaupallisissa tarkoituksissa ilman, että eläimet täyttävät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot.

Toimivaltaisten viranomaisten ja Ruokaviraston välinen yhteistyö oli runsasta erityisesti laittomien siirtojen selvittelyssä. Tulli, poliisi tai verottaja toimi osallisena osassa tapauksissa. Viranomaisten välisessä yhteistyössä ja ohjauksessa kohdistettiin painopistettä niihin siirtoihin, joissa arvioitiin olevan merkittävä eläintautiriski. Sisämarkkinakaupan valvonnan kattavuuden kulmakivi oli ja tulee olemaan viranomaisten resurssien riittävyys.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Suomeen siirretyt eläimet, alkioita ja sukusolut tarkastetaan valvontasuunnitelman mukaisesti riskiperusteisena otantana. Virkaeläinlääkäreiden tarkastamien erien tarkastusten raportointi tapahtuu TRACES-järjestelmään. TRACES-järjestelmän raportointiin perustuen viranomaiset tarkastivat Suomeen siirretyistä 4083 erästä 43 erää, mikä on pienempi määrä kuin edellisenä vuonna. Tehdyistä tarkastuksista suurin osa kohdistui teuraseläinten siirtoihin tai sellaisten eläinten siirtoihin, joissa eläintautien leviämisen riski on suurempi verrattuna esim. sukusolujen siirtoihin, jotka ovat lähtöisin hyväksytyiltä spermankeräysasemilta. Kaikkia tarkastuksia ei ole raportoitu TRACES-järjestelmään.

Sekä Ruokaviraston ylitarkastajat että läänin- että kunnaneläinlääkärit seurasivat Suomeen saapuneiden lähetysten terveystodistuksia TRACES-järjestelmän kautta. Terveystodistusten seurannan avulla varmistetaan, että sisämarkkinakaupan toimijat ovat rekisteröityneet lainsäädännön edellyttämällä tavalla sisämarkkinakaupan toimijoiksi ja että todistuksissa olevat eläinten terveyttä koskevat vakuudet on todistettu lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Puutteellisiin terveystodistuksiin reagoitiin, mahdollisuuksien mukaan jo ennen lähetyksen saapumista Suomeen, pyytämällä todistuksen varmentaneelta virkaeläinlääkäriltä lisätietoja ja mahdollista korjausta todistukseen. Tuotantoeläinten ja sukusolujen tuonneissa toimijat noudattivat yleensä myös ETT ry:n ohjeita, mikä vähentää eläintautien leviämisen riskiä Suomeen. Harraste-eläimiksi tuotujen tuotantoeläinten kohdalla toimijoiden sitoutuminen ETT ry:n sääntöihin ja ohjeisiin ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys.

Aluehallintovirastot tarkastivat pistokokeina jäsenmaiden välillä siirrettävien lemmikkieläinten asiakirjoja ja tunnistusmerkintöjä. LSAVI järjesti yksitoista tarkastustapahtumaa Turun satamassa, LAVI yhden ja ESAVI kolme Helsingin satamassa ja yhden lentokentällä. Tehovalvonnoissa yleisin havaittu rikkomus oli koirilta puuttuva loislääkitys ja niiden tulokset tukevat käsitystä, että siirtovaatimuksista tiedottaminen on edelleen tärkeää

Suomesta toisiin jäsenvaltioihin siirrettiin kaikkiaan 1114 lähetystä, joista 315 lähetykselle raportoitiin TRACES-järjestelmässä tarkastus määräpaikassa. Tarkastusten suuri osuus johtuu siitä, että Suomesta siirrettiin teurassikoja Viroon ja EU-lainsäädännön mukaan kaikki teuraseläinlähetykset on virkaeläinlääkärin tarkastettava määränpäänä olevassa teurastamossa. Tarkastuksissa ei raportoitu eläinten terveyteen liittyviä puutteita Suomesta siirretyissä erissä. Muutaman erän kohdalla määränpäämaan viranomaisen raportoi, että terveystodistukseen suunniteltu kuljetusaika oli ylittynyt.

3 SUOMEN JA MUIDEN EU:N JÄSENMAIDEN VÄLILLÄ SIIRRETYT ELÄIMET, SUKUSOLUT JA ALKIOT

TRACES-järjestelmässä laaditaan ja virkaeläinlääkäri varmentaa viralliset terveystodistukset, silloin kun edellytyksenä on, että virkaeläinlääkäri tarkastaa ennen siirtoa lähetettävät eläimet, sukusolut tai alkiot. Järjestelmässä myös laaditaan ja virkaeläinlääkäri varmentaa ilmoitukset sellaisten eläinten ja sukusolujen siirroista, joissa edellytyksenä on pelkästään siirtoilmoituksen tekeminen.

TRACES-järjestelmän tilastointityökalut mahdollistavat tilastojen laatimisen järjestelmässä laadituista sisämarkkinakaupan terveystodistuksista ja siirtoilmoituksista.

Kaikkien eläinlajien osalta alla olevat tilastot eivät ole kattavia, sillä näiden osalta lainsäädäntö ei aina edellytä terveystodistuksen laatimista TRACES-järjestelmässä.

- Hevoseläinten osalta tilastoista puuttuvat sellaisten rekisteröityjen hevosten siirrot, joiden terveystodistusta ei ole laadittu TRACES-järjestelmässä sekä sellaisten pohjoismaiden välillä kilpailuihin osallistuneiden hevosten siirrot, joissa ei edellytetä terveystodistusta.
- Lemmikkieläiminä siirrettävät koirat ja kissat voivat puolestaan matkustaa omistajan mukana pelkästään lemmikkieläinpassilla ilman terveystodistusta.
- Joidenkin eläinlajien siirroissa lainsäädäntö edellyttää vain omistajan antamaa vakuutusta, jota ei tehdä järjestelmässä (turkiseläimet, lemmikkilinnut, jäniseläimet)
- Joidenkin eläinlajien siirroissa lainsäädäntö ei edellytä eläinten terveyttä koskevaa todistusta tai vakuutta (esim. jyräjät)

Vuoden 2019 aikana TRACES-järjestelmään rekisteröitiin kaikkiaan 1114 siirtoa, joissa alkuperäpaikka oli Suomessa ja määräpaikka toisessa jäsenvaltiossa. Taulukossa 1 on esitetty eläinlajeittain nämä siirrot.

Taulukko 1. Vuonna 2019 Suomesta toisiin jäsenvaltioihin siirrettyjen erien sekä eläinten, siitosmunien ja alkioiden lukumäärä, sperma-annosten määrä ja elävien kalojen, mädin ja maidin osalta kg. Sarakkeissa olevat luvut kertovat eläintarhaeläinten osuuden kokonaismäärästä.

Laji	Määränpäämaa	Lähetettyjen erien lkm	Lähetettyjen eläinten, sperma-annosten tai alkuiden lkm tai elävien kalojen, mädin ja maidin määrä/kg
Naudat	CH, DK, EE, SE	25	154
Naudan sperma	DK, EE, GB, SE	54	58 478
Naudan alkiot	SE	36	917
Siat	EE, LV, PL, SE	265	28 524
Sian sperma	PL	1	4
Lampaat	EE	2	202
Vuohet	-	0	0
Vuohen sperma	-	0	0
Siipikarja, untuvikot (kana)	EE	91	7 503 955
Siipikarja, siitosmunat ()	DE, FR, NL, SE	21	1695970 kpl
Siipikarja, kanat	-	0	0
Vesiviljelyeläimet, kalat	AT, BE, EE, LV, SE	18	38548 kg
Vesiviljelyeläimet, hedelmöitetty mäti ja maiti	AT, DE, FR, IT, PL, RO, SE	17	366 kg
Mehiläiset	SE	1	9
Kimalaiset	-	0	0
Hevoseläimet	AT, BE, CH, DE, DK, EE, ES, FR, GB, HU, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, NO, PL, PT, SE	386	611
Hevosien sperma	DE, EE	5	134
Teurasporot	SE	17	3 150
Muut porot	-	0	0
Turkiseläimet	FR, SE	2	45
Eläintarhaeläimet: kädelliset	-	0	0
Eläintarhaeläimet: märehitjät	CH, CZ, DE, PL, SE	7	11
Koirat, kaupallinen siirto	FR, GB, NO, SE	14	199
Kissat, kaupallinen siirto	-	0	0
Kamelieläimet	PL	2	2 (2)
Sirkuseläimet	-	0	0

Vuoden 2019 aikana TRACES-järjestelmään rekisteröitiin kaikkiaan 4083 siirtoa, joissa määräpaikka oli Suomessa ja alkuperäpaikka toisessa jäsenvaltiossa. Taulukossa 2 on esitetty eläinlajeittain nämä siirrot. Taulukossa ei ole mukana sellaisten elintarvikkeiden siirtoja, jotka edellyttävät terveystodistusta, johtuen EU:n antamasta suojapäätöksestä alkuperäalueella esiintyvän eläintautiepidemian vuoksi.

Taulukko 2. Vuonna 2019 Suomeen toisista jäsenvaltioista siirrettyjen erien sekä eläinten, siitosmunien ja alkioiden lukumäärä, sperma-annosten määrä ja elävien kalojen, mädin ja maidin osalta kg. Sarakkeissa olevat luvut kertovat eläintarhaeläinten osuuden kokonaismäärästä.

Laji	Alkuperämaa(t)	Saapuneiden erien lkm	Saapuneiden eläinten, sperma-annosten tai alkioiden lkm tai mädin ja maidin määrä kg
Naudat	DE, SE	14	60 (2)
Naudan sperma	CH, DE, DK, ES, FR, GB, IT, NL, NO, SE	251	706181
Naudan alkiot	DE, DK, FR, NL, SE	16	47
Siat	DK	8	164
Sian sperma	NO	96	1060
Lampaat	SE	1	6
Lampaan sperma	-	0	0
Lampaan alkiot	-	0	0
Vuohet	SE	3	15
Vuohen sperma	-	0	0
Siipikarja, untuvikot (kana, kalkkuna)	DE, FR, GB, NL, SE	43	732 821
Siipikarja, siitosmunat (kana, fasaani)	DK, FR, SE	149	15 309 950 kpl
Siipikarja (kana, peltopyy, strutsi)	BE, FR, NL, PL, SE	10	6 600
Vesiviljelyeläimet, kalat	DK, EE, SE	112	837 162 kpl
Vesiviljelyeläimet, hedelmöitetty mäti ja maiti	DK, SE	14	762 kg
Mehiläiset	AT, CZ, DE, EE, GR, IT, MT, PL, RO, SE, SI	51	5 579
Kimalaiset	BE, NL	210	11 989
Hevoseläimet	AT, BE, BG, CH, CZ, DE, DK, EE, ES, FR, GB, HU, IE, IT, LT, LV, MT, NL, NO, PL, PT, SE	1 568	1 848
Hevosen sperma	BE, DE, DK, EE, FR, GB, IT, NL, SE	608	3 354
Teurasporot	SE	16	1 730
Muut porot	-	0	0
Turkiseläimet	NO	2	148
Eläintarhaeläimet: kädelliset	DK, FR, GB	3	3
Eläintarhaeläimet: märehitjät	SE	3	3
Koirat, kaupallinen siirto	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FR, GB, GR, HR, HU, IE, IT, LT, LV, NO, PL, RO, SE	793	2 551

Kissat, kaupallinen siirto	EE, GB, GR, RO	20	39
Kamelieläimet	DE, NL, SE	4 (1)	9 (1)
Sirkuseläimet	-	0	0

4 TOIMINNAN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

Suurin osa toimijoista on vakiintuneita ja toiminta täyttää lainsäädännön vaatimukset.

4.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomeen

Ruotsista siirrettiin Suomeen 6 lammasta ilman terveystodistusta. Ruotsin viranomaisten antamien selvitysten jälkeen tilanne korjattiin. Ruotsista siirrettiin myös yksi laama ja yksi dromedaari ilman paperisia tai sähköisiä terveystodistuksia. Näiden eläinten kohdalla Ruotsin viranomaiset eivät Suomen viranomaisten pyynnöistä huolimatta saaneet tehtyä terveystodistuksia. Tanskasta siirrettiin 12 lääketieteelliseen tutkimukseen tarkoitettu sikaa ilman, että siat oli tutkittu Tanskassa vaaditusti TGE-taudin varalta. Siat asetettiin AVI:n päätöksellä eristykseen siihen asti kunnes sikojen Suomessa otetut tutkimustulokset todettiin negatiivisiksi.

Vaatimusten vastaisesti toisista EU-maista Suomeen siirrettyjen hevosten lukumäärä laski verrattuna edelliseen vuoteen. Näillä hevosilla havaittiin puutteita tunnistusasiakirjoissa tai niillä ei ollut vaadittua terveystodistusta. Tunnistusasiakirjat olivat joko väärennetyjä tai niiden tiedot eivät vastanneet kyseessä olevaa hevosta. 15:ltä laittomasti Suomeen siirretyltä hevoselta otettiin näytteet tiettyjen vastustettavien eläintautien osalta ja kaikki testitulokset olivat negatiivisia. Virkaeläinlääkärit ryhtyivät tarvittaviin toimenpiteisiin, kun puutteita havaittiin.

154 tapauksessa toisista EU-maista lemmikkieläiminä siirretyt koirat ja kissat eivät täyttäneet vaatimuksia. Kissoilta ja koirilta puuttui lemmikkieläinpassi tai esim. voimassa oleva raivotautirokotus. Näistä koirista ja kissoista suurin osa asetettiin eristykseen, osa palautettiin lähtömaahan ja osa jouduttiin lopettamaan. Tapauksissa, joissa ekinokokkilääkitys puuttui, koirat madotettiin ja ohjeistettiin omistajaa koiran lähipäivien hoidosta. Koirien ja kissojen kaupallisissa siirroissa puolestaan oli muutama tapaus, jossa toimija oli laiminlyönyt tuojan velvollisuuksia.

Lemmikkilintujen osalta tuli esille useampi tapaus, että toimija oli siirtänyt isojakin lintueriä Suomeen ilman, että eläimet täyttivät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot, Avit ryhtyivät kaikissa tapauksissa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Suomalaiset toimijat eivät kaikilta osin toimineet lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja raportoineet virkaeläinlääkärille terveystodistuksissa todetuista puutteista. Todetuista rikkeistä (todistus puutteellinen, rekisteröiminen puuttunut jne.) ei pidetty erillistä tilastoa.

4.2 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomesta

Suomesta toisiin jäsenvaltioihin siirretyissä eläimissä ei raportoitu eläinten terveyteen liittyviä puutteita.

4.3 Puutteiden analyysi

4.3.1 Puutteiden esiintyminen

TRACES-järjestelmässä laadituissa terveystodistuksissa esiintyy jonkin verran puutteita niin todistuksen osassa I eli lähetystä koskevissa tiedoissa kuin myös osassa II eli eläinten terveyttä koskevassa vakuutuksessa. Syynä tähän voi olla se, että todistuksen laatija ei ole osannut tehdä todistusta järjestelmässä teknisesti täysin oikein. Puutteet eläinten terveyttä koskevassa vakuutuksessa johtuvat useimmiten siitä, että todistuksen myöntänyt virkaeläinlääkäri ei ole

huomioinut Suomelle myönnettyjä lisävakuuksia tiettyjen eläintautien suhteen. TRACES-järjestelmässä tällaiset virheet voidaan korjata laatimalla todistuksesta korvaava todistus.

Siirroissa Suomeen eniten määräysten vastaisia siirtoja on lemmikkieläinten ja hevosten siirroissa. Näistä tapauksista tehdään hallintopäätöksiä vuosittain useita kymmeniä. On todennäköistä, että kaikki määräysten vastaiset siirrot eivät tule viranomaisten tietoon. Tulli ei ole eläintautilaissa tarkoitettu valvontaviranomainen eikä sillä ole toimivaltuuksia tarkastaa EU:n sisällä siirtyviä eläimiä ja niiden asiakirjoja kuin selkeissä rikosepäilyissä, mutta se voi antaa virka-apua muun muassa suorittamalla toimialaansa kuuluvia tarkastuksia. Joulukuussa Ruokavirasto lähetti Tullille erikseen pysyvän pyynnön eläintautilaissa tarkoitettua virka-avun antamisesta Ruokavirastolle. Lemmikkieläinten, siipikarjan ja hevosten kohdalla on tavattu myös eläinten ammattimaista salakuljetusta. Tällaisissa tapauksissa virkaeläinlääkärit ovat tehneet toimijoista tutkintapyyntöjä poliisille.

4.3.2 Puutteista aiheutuvat riskit

Tuotantoeläinten (naudat, siat, lampaat, vuohet, porot, kamelieläimet, siipikarja, siitosmunat, mehiläiset, kimalaiset, turkiseläimet ja vesieläimet) siirtojen mukana mahdollisesti tulevat tarttuvat taudit aiheuttaisivat tuotannon menetyksiä ja eläimiä jouduttaisiin ehkä lopettamaan tartunnan johdosta.

Koirien ja kissojen määräystenvastaiset siirrot voivat aiheuttaa riskin kansanterveydelle. Sekä raivotauti että myyräkinokkoosi ovat zoonooseja. Raivotauti voi olla tartunnan saaneessa eläimessä piilevänä kuukausia ja ekinokokkoosi ei aiheuta tartunnan saaneelle koiralle lainkaan oireita.

Hevoseläinten määräystenvastaiset siirrot voivat aiheuttaa vastustettavien tautien leviämistä. Viime vuosina on todettu hevosten näivetystautia runsaasti Romaniassa ja satunnaisia tautitapauksia todetaan muissa EU:n jäsenvaltioissa.

Uusien tarttuvien eläintautien tulo Suomeen estäisi tai rajoittaisi elintarvikkeiden vientiä.

4.3.3 Puutteiden syyt

Toimijat eivät aina ole tietoisia eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden siirtojen vaatimuksista tai toimijat ovat välinpitämättömiä noudattamaan niitä. Usein määräystenvastaisten siirtojen syynä ovat taloudellisen edun saaminen hankkimalla edullisemmin eläimet, alkioita ja sukusolut alemman hintatason maista. Varsinkin lemmikkieläinten osalta motiivina hankkia eläin ulkomailta on huonoissa olosuhteissa olevien eläinten ns. pelastustoiminta ja tällöin ei tiedosteta toiminnan aiheuttamaa riskiä muiden eläinten sekä ihmisten terveydelle.

Lemmikkieläinkaupassa, mutta myös harrastesiipikarjan ja hevosten kaupassa esiintyy ammattimaista eläinvälitystä. Eläinkauppaa käydään entistä enemmän internetissä. Eläinten verkkokaupan suoramyynnin helppous houkuttaa ostamaan eläimiä ulkomailta ilman, että on varmistuttu siitä, että eläimet täyttävät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot.

Terveystodistuksissa todettuihin puutteisiin oli useimmiten syynä lähekkään maan virkaeläinlääkäriin tekemät virheet terveystodistuksen laatimisessa.

5 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Komission tarkastusvirasto – Directorate on Health and Food Audits and Analysis ei auditoinut Suomen sisämarkkinakaupan valvontaa vuonna 2019.

6 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

6.1 Toimijoiden ja viranomaisten säädösten tuntemuksen varmistaminen

Vuoden 2019 alusta Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Maaseutuvirasto sekä osa Maanmittauslaitoksen tietotekniikan palvelukeskusta yhdistettiin uudeksi virastoksi, jonka nimi on Ruokavirasto. Tämän organisaatiomuutoksen saattaminen varsinkin toimijoiden tietoisuuteen oli tärkeää.

Toimijoille tehtyjä ohjeita päivitetään ja kehitetään jatkuvasti (taulukko 5). Sidosryhmien (esim. ETT r.y.) kanssa järjestettiin kokouksia, joissa käsiteltiin lainsäädännön vaatimuksia. Yhteistyötä on eläimiä myyvän verkkosivuston ylläpitäjän kanssa. Eläinten, alkioiden ja sukusolujen sisämarkkinakauppaa koskevia Ruokaviraston internetsivuja on kehitetty.

Virkaeläinlääkäreitä koulutettiin ja ohjeistettiin sekä heille tiedotettiin valvonnassa havaituista puutteista, jotta he osaavat paremmin ohjeistaa ja valvoa toimijoita. Läänineläinlääkäreitä koulutettiin kahdesti vuodessa järjestettävillä AVI-Ruokavirasto -neuvottelupäivillä Ruokavirastossa. Koulutuspäivillä käsiteltiin ajankohtaisia sisämarkkinakaupan valvontaan liittyviä asioita. Ruokavirastossa järjestettiin erillisenä koulutustapahtumana läänineläinlääkäreille suunnattu, laitonta lemmikkituontia käsittelevä teemapäivä.

Tiedotusvälineille toimitettiin materiaalia eläinten, erityisesti lemmikkieläinten siirtoja koskevista vaatimuksista. Lemmikkieläinten siirroissa todetut ongelmat olivat esillä mediassa. Suomen lähialueilla esiintyvän afrikkalaisen sikaruton leviämistä vaarasta tiedotetaan niin eläintenpitäjiä kuin kuluttajia, sillä tauti ei leviä ainoastaan eläinten mukana vaan myös kuljetusajoneuvojen ja sioista saatavien elintarvikkeiden ja sivutuotteiden mukana.

Eläinlääketieteen opiskelijoita koulutettiin sisämarkkinakaupan edellytyksistä ja erityisesti lemmikkieläinasetuksen vaatimuksista lemmikkieläinten matkustamisessa ja TRACES-järjestelmän käytöstä.

Pitkään suunnitteilla ollut interaktiivinen koirien, kissojen ja frettien Suomeen saapumisen ehtojen hakukone julkaistiin Ruokaviraston nettisivuilla syyskuussa. Hakukone helpottaa lemmikkien siirtoihin ja tuontiin liittyvien ehtojen selvittelyä huomattavasti ja on saanut runsaasti kiitosta käyttäjiltä.

Koirien, kissojen ja frettien siirtoa, tuontia ja vientiä neuvova chatbot julkaistiin Ruokaviraston nettisivuilla marraskuun lopulla. Kyseessä oli Valtiovarainministeriön rahoittama robotiikkahanke, jossa hakukoneen rakentamisessa tuotettua materiaalia hyödynnettiin chatbotin taustamateriaalina. Chatbot ei palvellut aiheeseen liittyvissä kysymyksissä yhtä hyvin kuin hakukone, mutta antoi arvokasta kokemusta koko Ruokaviraston asiakaspalvelua ajatellen. Chatbot poistettiin käytöstä pian vuodenvaihteen jälkeen.

6.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Virkaeläinlääkärit tekivät ammattimaisesti lemmikkieläimiä tai hevosia salakuljettavista toimijoista tarvittaessa tutkintapyyntöjä poliisille. Myös Verohallinnolle on ilmoitettu tietoja toimijoista sekä virkaeläinlääkäreiden että Ruokaviraston toimesta.

6.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Ruokaviraston rekisteri sisämarkkinakaupan toimijoista on esillä Ruokaviraston Pikantti-ekstranetissä. Rekisterin tietoja pääsevät katsomaan kaikki virkaeläinlääkärit. Näin virkaeläinlääkäreillä on käytettävissään aina ajantasainen tieto alueensa sisämarkkinoilla toimivista toimijoista ilman, että heidän on pidettävä tiedoista omaa kirjanpitoaan. Rekisteri sisältää tiedot toimijoiden sähköposteista, mikä mahdollistaa nopealla aikataululla tiedottaa toimijoille mm. uudistetut ohjeet ja tietoa mahdollisesti todetuista eläintautiepidemioista.

Taulukko 5. Viranomaisille ja toimijoille annettu ohjeistus.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ohjeet toimijoille											
- päivitettyt, kpl	49	50	56	27	39	82	32	65	21	26	13
- uudet, kpl		1	6	0	7	2	0	8	11	0	0
Ohjeet viranomaisille	50										
- päivitettyt, kpl		55	62	5	4	12	20	8	6	9	2
- uudet, kpl		1	6	4	7	4	3	1	3	0	0

7 TOIMINNAN RESURSSIT

Aluehallintovirastojen käytössä olevat resurssit on raportoitu yhteisesti kaiken eläinten terveyden valvonnan osalta ja julkaistaan eläinten terveyttä koskevassa valvontaraportissa. Lukuihin sisältyy esimerkiksi sisämarkkina- tai kolmasmaatuonin valvontaa, eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontaa AVI:ssä sekä mahdollisesti osittain sivutuotevalvontaa tekevien henkilöiden työpanosta varsinaisen eläinten terveyden valvonnan lisäksi. ESAVI on varoittanut, että laittoman tuonin osalta resurssit eivät vastaa työmäärää varsinkin moniongelmaisten tapausten selvittämisessä.

Ruokavirastossa eläinten, sukusolujen ja alkuiden sisämarkkinakaupan suunnittelussa ja ohjauksessa toimii kaksi ylitarkastajaa. Vuonna 2019 toista virkaa hoiti osan vuodesta sijainen ja osan vuodesta koko alue oli yhden henkilön varassa. Resurssit olivat siis pahasti alimitoitettuja tehtäväkenttään nähden. Tästä johtuen juoksevien asioiden hoitaminen asetettiin etusijalle ja vähemmän aikaa jäi tehtäväkentän kehitystyölle.

8 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN

Verkostoituminen ja yhteistyö eri viranomaistahojen kesken vaatimusten vastaisesti siirrettyjen eläinten osalta on aktiivista ja tapausten käsittelyprosessiin lisätään tarvittaessa uusia organisaatioita.

TRACESin hyödyntämistä valvonnassa painotetaan koulutuksessa. Rekisteröinti sisämarkkinakaupan tuojaksi tai viejäksi tulee poistumaan kansallisesta lainsäädännöstä vuoden 2021 aikana ja tällöin TRACES-järjestelmän seuraaminen paikallisella tasolla tulee korostumaan entisestään. TRACESin uusi teknologia (TNT) tulee käyttöön myös sisämarkkinakaupassa vuoden 2021 aikana.

EU:n uuden eläintautisäännösten tuomiin muutoksiin valmistaudutaan ja delegoitujen asetusten valmisteluun osallistutaan. 21.4.2021 alkaen Eläinterveyssäännöstö ja sen nojalla annetut ja jäsenmaita sellaisenaan sitovat delegoidut säädökset & täytäntöönpanosäädökset määrittävät eläinten ja sukusolutuotteiden siirtoehdot jäsenmaiden välillä (ei koske lemmikkejä).